

საკრედიტო პორტფელის მართვის სპეციფიკა და ხარისხის ანალიზი Credit portfolio management specification and quality analysis

ვაჟა ჯაშიაშვილი - ბიზნესის მართვის ფაკულტეტი, საქართველოს
ეროვნული უნივერსიტეტი, მაგისტრი, v.jashiaashvili@gmail.com
დავით სეფაშვილი - ბიზნესის მართვის ფაკულტეტი, საქართველოს
ეროვნული უნივერსიტეტი, dato.sepashvili@gmail.com

Vaja Jashiaashvili – Faculty of Business Management,
Georgian National University, Master, v.jashiaashvili@gmail.com

Davit Sepashvili – Faculty of Business Management,
Georgian National University, dato.sepashvili@gmail.com

რეზიუმე. საკრედიტო რისკი – დანაკარგების შესაძლებლობა, გამოწვეული კონტრაგენტის მიერ საკუთარი ვალდებულებების შეუსრულებლობით. უფრო ფართო ცნებით, საკრედიტო რისკი მოიცავს დანაკარგებს გამოწვეულს ფასიანი ქაღალდების ემიტენტის, დებიტორისა და კონტრაგენტის მდგომარეობის გაუარესებით.

საკრედიტო რისკის შეფასების პროცედურა მოიცავს: დეფოლტის ალბათობა – ალბათობა, როცა დებიტორი გარკვეული პერიოდის განმავლობაში დაკარგავს გადახდისუნარიანობას. საკრედიტო რეიტინგი – დებიტორების, კონტრაგენტებისა და ფასიანია ქაღალდების ემიტენტების კლასიფიკაცია მათი საკრედიტო საიმედოობის კუთხით.

საკრედიტო რისკისადმი მიდრეკილი თანხა – დავალიანების მთლიანი მოცულობა დეფოლტის შემთხვევაში დანაკარგების მოცულობა – საკრედიტო რისკისადმი მიდრეკილი თანხის წილი, რომელიც შეიძლება დაიკარგოს დეფოლტის დადგომისას.

საკვანძო სიტყვები: საკრედიტო პოლიტიკა, რისკი, დეპიტორები, კონკურენცია, ლიკვიდობა, დინამიკა, შეფასების პროცედურები.

Abstract. Credit risk is the probability of losses caused by the counterparty's failure to fulfill its obligations. In a broader sense, credit risk includes losses caused by the deterioration of the issuer, recipient and counterparty of securities.

The procedure for assessing credit risk includes: The probability of default - the likelihood that the debtor will lose solvency over a certain period of time. Credit rating - classification of debtors, counterparties and issuers of securities in terms of their creditworthiness.

Credit risk - the total amount of debt in the event of debt - the amount of credit risk that could be lost in the event of default.

Keywords: Credit Policy, Risk, Deposits, Competition, Liquidity, Dynamics, Valuation Procedures.

შესავალი. საკრედიტო პოლიტიკა უნდა მოიცავდეს მთელ რიგ პროცესებს, როგორც არის იმ რესურსების განთავსების გეგმა, რომელიც სესხების გასაცემად არის განკუთვნილი. ასევე უნდა მოიცავდეს მეთოდების სისტემას თუ როგორ უნდა მოხდეს საკრედიტო პორტფელის მართვა. ორგანიზება უნდა მოხდეს სესხის გაცემის პროცესიდან მის მიღების პროცესამდე საჭირო პერიოდის განმავლობაში რამაც უნდა უზრუნველყოს სესხის დაბრუნება. იმისათვის, რომ საკრედიტო პოლიტიკა იყოს ეფექტური საჭიროა თავი ავარიდოთ ძალიან შემზღუდავი ბერკეტების გამოყენებას, მაგრამ ამასთანავე უნდა იყოს ელასტიური, რომ საბაზრო ცვლილებების პარალელურად მოხდეს გარდაქმნები და განვითარება.

ძირითადი ტექსტი. გაცემულ სესხს მაქსიმალურად ვერ ვუზრუნველყოფთ, მაგრამ არსებობს გარკვეული ფაქტორები, რომელთა გათვალისწინებაც უკეთეს შედეგს მოგვცემს, ესენია:

- გაცემული სესხების მთლიან მოცულობაზე ლიმიტი - მოცემული ფაქტორის მიხედვით, ურთიერთკავშირი ხორციელდება საკრედიტო პორტფელის მოცულობასა და დეპოზიტების, აქტივების ან ვალდებულებების მოცულობებს შორის.
- გეოგრაფიული ლიმიტი - ერთერთ გასათვალისწინებელ პრობლემას წარმოადგენს. ამ ფაქტორში ძირითადი პრობლემა არის, ბანკის ორიენტირი, ანუ არ არის საკმარისი ყურადღება გამახვილებული საკუთარ სეგმენტზე და პოზიციაზე, მაგალითად თუ ბანკი სპეციალიზებულია ეკონომიკის ვიწრო განხრის გეოგრაფიულ არეალში, მკაცრმა გეოგრაფიულმა ლიმიტებმა შესაძლოა ფატალურ შედეგებამდის მიიყვანოს ბანკი.
- კრედიტების კონცენტრაცია - საკრედიტო პორტფელის დივერსიფიკაციის წახალისება უნდა მოხდეს საკრედიტო პოლიტიკის მიერ, ამასთან ერთად მინიმალურ რისკსა და მაქსიმალურ შემოსავალს შორის ბალანსი დაცული უნდა იყოს ეფექტურობისათვის. მოცემული შეზღუდვის მთავარი არსი მდგომარეობს იმაში, რომ უნდა დადგინდეს სესხის ის მაქსიმალური ზღვარი სადამდისაც შეუძლია გასცეს ბანკმა სესხის სახით.

- სესხების სახეობები - მოცემულ შემთხვევაში საკრედიტო პოლიტიკა უნდა ანხორციელებდეს კლასიფიკაციას შეთავაზებული პროდუქციისა თუ მომსახურებისათვის, რომელიც ნომენკლატურულად უნდა იყოს წარმოდგენილი და შექმნას მითითებები სპეციალური სესხებისათვის.
- სესხის ვადები - საკრედიტო პოლიტიკამ ასევე უნდა გაითვალისწინოს მაქსიმალური ვადა ცალკეული სესხებისათვის და სესხების გაცემა უნდა მოხდეს გრაფიკის რეალური დაფარვით.
- სესხის ფასწარმოქმნა - საპროცენტო განაკვეთი უნდა იყოს იმ მოცულობის, რომ ბანკის ხარჯები დაიფაროს და ამასთანავე მივიღოთ მოგების სასურველი მოცულობა.
- რეგისტრაცია სააღრიცხვო ჩანაწერებში - ბანკის ბალანსში ასახული უნდა იყოს როგორც გაცემული ისე მიღებული სესხები.
- დაუსტება - იმ შემთხვევაში თუ არსებობს რისკი, ხელშეკრულებით გათვლისწინებული თანხის არ მიღების შესახებ, ბანკმა ასეთი სესხები დაუსტებულად უნდა აღიაროს.
- ინკასაცია - უნდა აღირიცხოს ყველა სახის გადაუხდელი ვალდებულება და წარედგინოს მმართველობას, აქედან გამომდინარე მათ უნდა განსაზღვრონ რისკის ფაქტორები, მოსალოდნელი დანაკარგები და შესაბამისად სხვა გზების ძიება.
- ფინანსური ინფორმაცია - ამის საფუძველზე ხდება სესხის რისკიანობის განსაზღვრა, ანუ მსესხებლის ფინანსურ მდგომარეობაზე არსებული ინფორმაცია გადაწყვეტილების მიღების პროცესის მნიშვნელოვანი ელემენტია.

როგორც უკვე აღვნიშნე, საკრედიტო რისკების მართვაში მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვის საკრედიტო ანალიზს და მომხმარებლის შერჩევის მეთოდთა ერთობლიობით. მოცემული ანალიზის შედეგად ვარკვევთ მსესხებლის შესახებ ინფორმაციას, გადახდისუნარიანობასთან, კრედიტუნარიანობასთან და ფინანსურ სტაბილურობასთან დაკავშირებით.

საკრედიტო ანალიზი რთული პროცესია რომელიც მოიცავს შემდეგ ძირითად ეტაპებს:

- ✓ სესხის საჭიროების ანალიზს;
- ✓ საწარმოს ფინანსური ანგარიშების ანალიზს;

- ✓ საწარმოს ფინანსური ანგარიშგების წინასწარ ანალიზს;
- ✓ ფულადი სახსრების მოძრაობის ანალიზი;
- ✓ მთავარი დოკუმენტაციის გაფორმება;
- ✓ მსესხებლის კრედიტუნარიანობის შეფასება, რომელიც გარკვეული თანმიმდევრობით ხორციელდება.

1. პირველი ეტაპზე ხორციელდება მსესხებლის ფინანსური მდგომარეობის შეფასება, კერძოდ:

- აქტივის და პასივის სტრუქტურული ანალიზი;
- ფულადი ნაკადების მოძრაობის შეფასება;
- საწარმოს ფინანსური სტაბილურობის ანალიზი;
- და ეფექტური საქმიანობის შეფასება.

2. მეორე ეტაპი შეფასებას უკეთებს მმართველობითი ორგანოს უმაღლესი რგოლის წარმომადგენლებს ისეთ ასპექტებში, როგორიცაა პროფესიონალიზმი, კომპეტენტურობა, გამოყენებული სტრატეგიები და მათ საფუძველზე მიღებული შედეგები;

3. შემდეგ ეტაპზე ხდება მსესხებლის სეგმენტისა და კონკურენტების შესწავლა;

4. და ბოლოს გარე გარემოს შესწავლა ხდება, უფრო გლობალურ ასპექტებში, როგორიც არის ქვეყანაში არსებული პილიტიკური და ეკონომიკური რისკები. და ყოველივე ამის შემდეგ საჭიროება საკრედიტო პროდუქტის რისკების შეფასებაში ჩნდება, ასევე აქაც არსებობს გარკვეული ფაქტორები, რომელთაც შეუძლიათ ზეგავლენა მოახდინონ პროდუქტის საკრედიტო რისკზე:

- საკრედიტო პროდუქტის ვადა - რაც უფრო დიდი დროა დარჩენილი საკრედიტო პროდუქტის დაფარვამდე, მით უფრო დიდია რისკი და პირიქით;
- საპროცენტო განაკვეთი;
- მესამე პირების მიერ მხარდაჭერა;

საკრედიტო ოპერაციების ანალიზისას განისაზღვრება კონკრეტული პროცესები, კერძოდ:

- საკრედიტო პროცესის ანალიზი - იმის და მიხედვით თუ როგორ საკრედიტო გადაწყვეტლებას მივიღებთ ეს ქმედება ზეგავლენას მოახდენს, პროცესის მიზნობრიობაზე და სანდოობის ხარისხზე, რაც საბოლოოდ მთავარი განმსაზღვრელი ფაქტორია რისკის მოსალოდნელი

დონისა და შემოსავალს შორის თანაფარდობას შორის. მოცემული პროცესი უნდა მოიცავდეს ყველა იმ ეტაპსა თუ პროცესს რომელიც დაკავშირებულია კრედიტის გაცემასთან, როგორც არის სხვადასხვა საკრედიტო ინსტრუმენტების შექმნა, შეფასება, დამტკიცება, გაცემა, ინკასაცია და დამუშავება.

- შემდეგი ეტაპი ეს არის, კადრების ანალიზი - ეს ანალიზი მოიცავს ყველა იმ თანამშრომელს, რომელიც საკრედიტო რისკებთან დაკავშირებით რაიმე სახის მონაწილეობას იღებს. დგინდება მათი რაოდენობა, ასაკი, თანამდებობა და კონკრეტული მოვალეობები.
- და ბოლოს, საინფორმაციო ნაკადები - იმისათვის, რომ ინფორმაცია სრაფად და მარტივად გადაადგილდებოდეს საჭიროა სხვადასხვა ანგარიშების მომზადება, რომელიც უნდა წარუდგინოთ მენეჯმენტს და მოიცავს ინფორმაციას საკრედიტო პორტფელისა და დაქვემდებარებული პირების საქმიანობის შესახებ. მოცემულ ანალიზს შინაარსობრივად და არსობრივად მჭიდრო კავშირი აქვს პერსონალთან, კონტროლის სტრუქტურასთან, ორგანიზაციულ სტრუქტურასთან და ინფორმაციულ ტექნოლოგიების ანალიზთან.

საკრედიტო პორტფელის ხარისხი შეგვიძლია განვსაზღვროთ ანალიტიკურის შეფასების საფუძველზე. საკრედიტო პორტფელი მოიცავს ბანკის სეგმენტის ბიზნეს სტრატეგიას, რისკების სტრატეგიას და ბანკის უნარს სესხის გაცემასთან დაკავშირებით. განსახილველია მრავალი ასპექტი, მაგალითად უნდა განისაზღვროს ის სესხები, რომელთაც შეუძლიათ დაფარონ მთლიანი თანხის 70%-ის დაფარვა და მთელი სესხების მოცულობის 30%. უცხოური ვალუტის შემთხვევაში ცოტა განსხვავებულად არის, 1 წელზე მეტი დაფარვის ვადის შემთხვევაში, რომელთაც შეუძლიათ მთლიანი თანხის 75%-ის და სესხების რაოდენობის 50%-ს. მოცემულის გარდა საკრედიტო პორტფელის დაწვრილებითი ანალიზიც გვჭირდება რომელიც უნდა მოიცავდეს:

- ✓ აქციონერებსა და ბანკთან დაკავშირებულ მსესხებლებზე გაცემული ყველა სესხი;
- ✓ ყველა სესხი რომელიც მეტია ბანკის კაპიტალის 5%-ისა;
- ✓ იმ სესხების რომელთა პროცენტის ანძირის დაფარვის ვადა გადაცილდა 30 დღეს;

- ✓ ყველა ისეთი სესხი რომელიც მაღალრისკიანია თავის არასტანდარტულობით, უიმედობითა თუ საექვო ფორმით;
- ✓ ასევე ყველა ისეთი სესხი, რომლის პირობებიც დაფარვის ვადასთან და საპროცენტო განაკვეთთან დაკავშირებით შეიცვალა სესხის გაცემის შემდეგ.

საკრედიტო პორტფელის ანალიზი საშუალებას გვაძლევს ბანკის შესახებ მთავარ ინფორმაციას, მაგალითად ბანკის საქმიანობის, მათი პრიორიტეტების, საკრედიტო რისკის დიფერენციაციისა და მათი გადაჭრის ხერხების შესახებ.

ჩამოთვლილი ინფორმაციის გარდა ასევე გასათვალისწინებელია და გაანალიზება ჭირდება შემდეგ მოცემულობებს:

- სესხების ძირითადი ტიპები და ამასთანავე მსესხებლის რაოდენობის განსაზღვრა, გაცემული სესხების ვადიანობა და მათი საპროცენტო განაკვეთი;
- უნდა განაწილდეს საკრედიტო პორტფელი სხვადასხვა მიმართულებებით;
- სასესხო გარანტიები სახელმწიფოსა თუ სხვა უზრუნველყოფელი პირების მხრიდან;
- ასევე უნდა კლასიფიცირდეს რისკები სახეობების მიხედვით, მაგალითად მაღალიდან დაბლისაკენ ან პირიქით;
- და რა თქმა უნდა პრობლემური სესხები.

პრობლემური სესხების პორტფელის კუთხით, თუ დეტალურად ჩავუღრმავდებით პრობლემური სესხის არსს, მივიღებთ ასეთ მოცემულობას - პრობლემური სესხი, ეს არის სესხი, რომელსაც არ მოაქვს შემოსავალი. სესხს პრობლემურობის კუთხით განვიხილათ, თუ მისი პროცენტის ან ძირითადი თანხის გადახდის ვადა გადაცილდა 90- ს და მეტ დღეს, თუმცა აღნიშნული ვადა განსაზღვრული არ არის და სხვადასხვა კანონმდებლობით, სხვადასხვა გვარად შეიძლება განისაზღვროს, მაგალითად 30, 90, 180 ან 360 დღიანი ვადაგადაცილება. მოცემული სესხები რა თქმა უნდა უარყოფითად აისახება მთლიანი საკრედიტო პორტფელის ხარისხზე, რაც გავლენას ახდენ ბანკის საკრედიტო გადაწყვეტილებასა და ასევე მის ხარისხზე.

პრობლემური სესხების პორტფელის ანალიზი ასევე უნდა მოიცავდეს შემდეგ ასპექტებს:

- ვადაგადაცილებული სესხებისათვის შესაძლებელია შემოვებული იქნეს გარკვეული საკლასიფიკაციო ასპექტები, როგორიც არის მაგალითად: მომხმარებლის ტიპი და მისი საქმიანობის სფერო. მსგავსი კრიტერიუმები გვეხმარება ზოგადი ტენდენციების განსაზღვრაში, რაც საბოლოოდ საშუალებას გვაძლევს დავადგინოთ მათი ზეგავლენა მსესხებლების მიმართ.
- ყველა სახის ინფორმაცია უნდა გაანალიზდეს პრობლემურ სესხებთან დაკავშირებით, რაც საფუძველს მოგვცემს სიტუაციის გაუმჯობესების გზების მოძიებისათვის და იმ ხერხების ფორმირებაში დაგვეხმარება რომელიც მეტ ალბათობას მოგვცემს პრობლემური სესხის ამოსაღებად.
- უნდა განისაზღვროს რეზერვების სრული მოცულობა, მისი შეფასებით შეგვიძლია დავადგინოთ თუ რამდენად კარგად უმკლავდება ბანკი საკრედიტო რისკებს.

ბანკები ხშირად უშვებენ შეცდომებს გადაწყვეტილების მიღებასთან დაკავშირებით მაგრამ, თუ საქმე გაკოტრებამდის მივიდა ამ შემთხვევაში საქმე გვაქვს სისტემურ პრობლემასთან, რასაც იწვევს ბანკის არასწორი საკრედიტო კულტურა. მოცემული პრობლემებია:

- პირადი ინტერესები;
- საკრედიტო პრინციპების გაუთვალისწინებლობა;
- მოგების მაქსიმიზაციისაკენ სწრაფის მიდრეკილება;
- კონტროლის ნაკლებულობა;
- რისკების შეუსაბამო შერჩევა;
- საკრედიტო ინფორმაციის სისტემურად ჩამოუყალიბებელი მდგომარეობა და სხვა.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ბენიძე ნ., შონია ნ., ბიწაძე ჯ., - „რისკები და დაზღვევა“ თბილისი გამომცემლობა „ინოვაცია“ 2010
2. ინგოროყვა ა., ცაავა გ. - „ფინანსური მენეჯმენტი“ თბილისი გამომცემლობა „გრალი“ 2011
3. შათირიშვილი ჯ., კაკაშვილი ნ. - „სადაზღვეო საქმე“ თბილისი გამომცემლობა „ივერიონი“ 2012
4. ცაავა გ., აბრამია თ., ცაავა დ. - „რისკოლოგია/ფინანსური და საბანკო რისკების მენეჯმენტი“ თბილისი გამომცემლობა „აფხაზეთის მეცნიერებათა აკადემია“ 2014